

Un anuar școlar

IOSIF E. NAGHIU

Literatura anualelor școlare începe în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Primul anuar școlar românesc apare în 1813 „Arătare despre starea acestor nouă introduse școlăști ale nației românești, sîrbești și grecești”. La Buda, Cu tipariul crăieștii tipografii a universității ungurești din Peșta, 1813, în 8°, 62 p. Este opera lui Dimitrie Țichindeal pe care Mihai Eminescu îl numește „Țichindeal gură de aur”. Fără să fie chiar anuare, au mai apărut broșuri cu caracter similar :

1. Însemnarea puselor înainte învățaturii, care 31 de școlari în Școala Normală a Nației Românești din Peșta prin cursul de iarnă de la Constantin Diakonovici Loga învățătorul au învățat și acum la publica examinare în luna lui aprilie în 24 de zile anul 1809 înainte de prînz de la 9 pînă la 12 ceasuri s-au arătat. În Buda, 1809 La Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești 7 p. și 7—10.

2. Însemnarea puselor înainte învățaturi care 30 de școlari în Școala Normală a Nației Românești din Peșta prin cursul de iarnă au învățat de la Constantin Diakonovici Loga învățătorul și acum la publica examinare în luna lui aprilie în... zile. Anul 1809 — 10 mai înainte de prînz de la 9 pînă la 12 ceasuri s-a arătat. În Buda 1810 Crăiasca tipografie a Universității Ungurești, 8 p.³⁾

După 1813 încep să apară tot mai multe anuare școlare.

În istoria anualelor școlare din România putem distinge trei epoci : 1) de la 1813, de la primul anuar pînă în 1864 cînd apare

-
1. Ion Bianu, Nerva Hodoșa și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, vol. III, București, Academia Română 1916—1936, p. 89. Anuarul a fost publicat cu litere latine în 1913 în Anuarul școlii pedagogice din Arad de Roman Ciorogariu și a apărut în extras (Arad 1913, 36 p.) Iosif E. Naghiu, *Primul anuar românesc*, în „Legea românească”, XIX, 1939, p. 329—330.
 2. Andrei Veress, *Bibliografia româno-ungară*, vol. II, București, Cartea Românească, 1931, p. 173. Onisifor Ghibu, *Un dascăl bănățean de acum 100 de ani: Const. Diakonovici Loga*, în „Banatul”, II, 1927, nr. 3, p. 6—9 nr. 5, p. 37—38.
 3. Andrei Veress, *Op. cit.*, vol. II, p. 177—178.

anuarul școlii pedagogice din Iași, redactat de Titu Maiorescu ; 2) de la 1864 pînă la 1948, pînă la reforma învățămîntului ; 3) de la 1948 pînă în zilele noastre. Între 1813—1864 apar puține anuare. În 1864 Titu Maiorescu recomandă ca școlile să fie obligate să editeze anuare. Din 1864 pînă în 1948 a apărut o bogată literatură de anuare școlare. Anuarele de la Pitra Neamț, ale fostului liceu „Petru Rareș“ sînt bogate în studii cu caracter local. Anuarele școlii pedagogice „Vasile Lupu“ de la Iași sînt boagte în studii pedagogice. Anuarele de la Giurgiu cuprind studii semnate de Nicolae Cartojan și Ilie Minea. Anuarele liceului din Blaj au fost publicate de Timotei Cipariu, de Ion N. Moldovanu. Virgil Onițiu, fost director al liceului „Andrei Șaguna“ din Brașov oferea la 29 iunie, cu prilejul serbării de sfîrșit de an părinților și elevilor anuarul școlar. După 1948 nu s-au tipărit cîtiva ani anuare, pentru că erau multe alte probleme actuale în marea transformare a școlilor noastre. N-au trecut mulți ani și au început să apară anuare ale liceului „Mihai Sadoveanu“ din Iași, apoi anuare ale liceului „Matei Basarab“ din București, „Dragoș Vodă“ din Cîmpulung Moldovenesc, „Laurian“ din Botoșani, ale școlii pedagogice din Arad etc.

Printre anuarele apărute în perioada antebelică ocupă un loc important Anuarul școlii normale din Năsăud, publicat de profesorul Sandu Manoliu, fost director la această școală. Este un anuar monumental, ce poate servi ca model pentru alcătuirea anuarelor școlare. Anuarul dedicat „Vouă dragi elevi și foști elevi, și vouă dragi colegi prieteni și colaboratori, Vi se închină aceste pagini în care se vede aevea-odată cu icoana trecutului — cum s-a înființat și ridicat o școală prin însăși iubirea și munca zi de zi, în acest străvechi colț de țară românesc de pe malul Someșului“, începe cu cîteva lămuriri (p. 7—14) despre trecutul anuarelor școlare începînd din 1813 și despre rolul anuarelor școlare în secolul nostru. După Sandu Manoliu „Un anuar trebuie să cuprindă și viața din trecut a școlii (partea istorică). Trebuie să înfățișeze și icoana reală a muncii din prezent (activitatea și viața școlară). Dar cu osebire trebuie să trateze diferite chestiuni culturale și educative înrudite mai ales cu ramura profesională îndrumătoare“.⁴ Dintre anuarele mai vechi îi par deosebit de importante cele publicate de Școala pedagogică „Vasile Lupu“ din Iași. Introducerea la anuarul de care ne ocupăm se transformă într-un studiu despre anuare.

Anuarul se împarte în trei părți : 1. Istorică ce cuprinde lămuriri cu privire la viața și activitatea Năsăudului, vechimea școlii preparandiale și începuturile școlii normale de astăzi ; 2. Literară ce cuprinde articole de ale profesorilor și colaboratorilor școlii cu privire la diferite chestiuni literare, științifice, culturale și pedagogice ; 3. Statistică ce cuprinde oglinda vieții și activității școlii noastre în scurtul timp de la reînființare și pînă azi.

4. Sandu Manoliu, *Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc*, Năsăud, 1930, p. 8.

I. ISTORICA :

1. Sandu Manoliu, **Năsăudul și viața lui** (p. 17—65).
2. Vasile Bichigean, **Năsăudul centru grăniceresc** (p. 66—72).
3. Ștefan Scridon, **Năsăudul centru cultural** (p. 73—81).
4. Sandu Manoliu, **Oameni aleși din ținutul Năsăudului sau trecuți prin școlile năsăudene** (p. 82—83).
5. Sandu Manoliu, **Periodicele pedagogice** (p. 84—85).
6. Sandu Manoliu, **Vechimea școlii normale în Năsăud** (p. 86).
7. Virgil Șotropa, **Vechea preparandie năsăudeană** (p. 87—119).
8. Sandu Manoliu, **Directori, profesori și elevi** (p. 120—125).
9. Sandu Manoliu, **Din zilele grele ale Preparandiei** (p. 128—154).
11. Ignat Seni, **Cum se învața odinioară. Amintiri din preparandia de la Năsăud** (p. 155—161).
12. Sandu Manoliu, **Încercări pentru readucerea preparandiei la Năsăud** (p. 162—168).
13. Sandu Manoliu, **Un ales pedagog al Ardealului Vasile Petri** (p. 169—212).
14. T. G. Bulat, **Amintiri** (p. 213—216).
15. Sandu Manoliu, **Noua școală normală** (p. 217—258).
16. Sandu Manoliu, **Un om și o energie : Solomon Haliță** (p. 259—288).

II. CULTURALIA :

1. Th. D. Speranția, **Învățătorul** (poezie), p. 291—292).
2. Jaque Béreilleh-Liégaux, **România Mare** (poezie), p. 292—294).
3. Victor Bilciurescu, **Imnul învățătorilor** (p. 295—298),
poezie și muzica de M. Mihailescu și A. Podoleanu.
4. G. Coșbuc, **Cîntec** (poezie și muzica de Al. Ionescu Butaș (p. 299—301).
5. Gheorghe Pteancu, **Propaganda religioasă la țară** (p. 302—306).
6. Ion Tomuța, **Literatura împotriva educației** (p. 307—309).
7. G. Ionescu Ivanovici, **Fîntîna cu liane** (p. 310—313).
8. Petru Șuvăgău, **Colindînd satele** (p. 314—331).
9. Ioan Pavel, **Starea învățămîntului primar din județul Năsăud la încheierea anului școlar 1928—1929 în asemănare cu starea din 1919—1920** (p. 332—347).
10. Sandu Manoliu, **Frînturi** (p. 348—358).
11. Sandu Manoliu, **Obîrșia și spița familiei Coșbuc** (p. 599—404).
12. Ioan Nistor, **Principiul de funcționare a tuburilor electronice** (p. 403—416).

13. Vl. Macovei, *Hrana insectelor* (p. 417—420).
14. I. Filimon, *Constatări* (p. 421—423).
15. N. Matei, *Din metodică scris-cetitului* (p. 424—447).
16. Sandu Manoliu, *Versuri răzlețe de G. Coșbuc*, (p. 448).
17. Sandu Manoliu, *Haret, N. Iorga și românii din Ardeal* (p. 449—454).
18. Sandu Manoliu, *Vasile Petri și ortografia* (p. 454—455).
19. H. Constantinescu, A. Ivanovici, Șt. Caracudovici și G. Angelescu, *Carte de citire pentru cl. II primară* (Rec. N. Matei), (p. 456—468).
20. E. Chencinski, *Problemele supravegherii învățămîntului. Specializarea supravegherii învățămîntului. Specializarea profesională a personalului de inspecții ale unui control* (Rec. Titu V. Vlădoianu, (p. 469—471).
21. E. Chencinski și I. Pavel, *Administrația învățămîntului primar. Călăuză pentru organele administrativ-școlare* (Rec. Nic. C. Enescu, (p. 472—473).
22. *Anuarul liceului „G. Coșbuc“ din Năsăud* (Rec. Sandu Manoliu, (p. 473).
23. *Arhiva Someșană* (Rec. Sandu Manoliu, (p. 474—475).
24. Sandu Manoliu, *Prea multe școli normale?* (p. 475—480).
25. Sandu Manoliu, *Desființarea cursului complementar* (p. 481—482).
26. Sandu Manoliu, *Carnete școlare* (p. 483—485).

III. STATISTICA :

1. *Anul școlar 1923—1924* (p. 489—490).
2. *Anul școlar 1924—1925* (p. 491—495).
3. *Anul școlar 1925—1926* (p. 496—502).
4. *Anul școlar 1926—1927* (p. 503—511).
5. *Anul școlar 1927—1928* (p. 512—518).
6. *Anul școlar 1928—1929* (p. 519—534).
7. *Școala de aplicație* (p. 535—553).
8. *Comitetul școlar* (p. 554—555).
9. *Activitatea Comitetului școlar* (p. 556—567).
10. *Donatorii Cartea de aur* (p. 561—565).
11. *Cont de gestiune (1924—1928)* (p. 566—583).
12. *Proces-verbal 1—3 iulie 1929* (p. 584—589).
13. *Proces-verbal 7 iunie 1929* (p. 590—592).
14. *Bugetul pe anul 1929* (p. 593).
15. *Procese verbale de inspecție* (p. 594—606).
16. *Statistică rezumativă despre dezvoltarea și progresul material al școlii* (p. 606—607).

Acest anuar monumental a fost foarte apreciat.

Nicolae Iorga scrie despre „Icoana unei școli publicată de Sandu Manoliu“ în mod elogios (deși se știe că marele savant nu prea era darnic în aprecieri măgulitoare). „Folositoare date despre școa-

la din Năsăud în frumoasa carte a regretatului Sandu Manoliu „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românească” Năsăud, 1930). Partea veche e perfect informată (unele note au valoarea unei bibliografii generale expusă și cu mult gust ilustrată). Se văd noile clădiri școlare ale satului cultural: proporțiile sînt impozante. Plăcută prezentarea vieții sociale de astăzi (p. 58 și urm.). Amintirile foștilor elevi sînt de tot interesante (p. 155 și urm.). Tot așa unele biografii ca a profesorului Vasile Petri (p. 172 și urm.) a neuitatului Solomon Haliță (p. 259 și urm.). Frumoasă — neașteptată — poezia închinată de Th. D. Speranța învățătorului (p. 291—292). Și o curioasă poezie franceză (p. 293—294). Cel mai bun studiu asupra lui Coșbuc, un adevărat model de Sandu Manoliu însuși (p. 359 și urm.).

Sandu Manoliu, autorul acestui anuar monumental s-a născut la Bacău, la 1 septembrie 1896. A fost elev al școlii primare nr. 9 Mihail Kogălniceanu din Iași, apoi a liceului Național și în cele din urmă la secția clasică a liceului Internat din Iași. În 1915 s-a înscris la Facultatea de litere și filosofie din Iași. La 1 septembrie 1916 a fost mobilizat ca elev TTR la școala militară de ofițeri de rezervă din Botoșani. La 1 martie 1917 e trimis pe front cu grad de plutonier, iar la 1 iunie 1917 a fost înaintat la rangul de sublocotenent. Campania a făcut-o în cadrul regimentului 53/65 pînă în martie 1918, cînd a fost demobilizat. A luptat pe frontul de la Nămolosa. În 1919 obține titlul de licențiat în filosofie.

Sandu Manoliu a făcut examenul de capacitate la patru materii. 1. În februarie 1920 la filosofie, cu media 9,42; 2. În mai 1920 la limba română și istorie cu media 9,34 la limba română și 9,67 la istorie; 3. În mai 1921 face examenul de definitivat la pedagogie cu media 9,50.

Sandu Manoliu începe activitatea didactică la Iași, la școala pedagogică „Vasile Lupu” unde a funcționat ca profesor de limba română de la 1 martie 1919 pînă în octombrie 1919, cînd este numit profesor suplinitor de limba română și limba germană la liceul Internat din Iași unde a funcționat pînă la 1 septembrie 1920. La 1 septembrie 1920 a fost numit profesor de limba română la liceul „Codreanu” din Bîrlad, dar este detașat la Iași unde a predat limba română și istoria la școala pedagogică „Vasile Lupu” de la 1 septembrie 1921 pînă la 1 septembrie 1924. La 1 septembrie 1924 a fost detașat profesor de științe pedagogice la Școala normală de băieți din Năsăud, unde a fost numit director cu ordinul nr. 84052/1924 și confirmat prin decretul 744/1926. În 1927 a obținut titlul de profesor definitiv. A fost directorul școlii normale de băieți din Năsăud, pînă în 1929. A încetat din viață la 22 octombrie 1930 la Năsăud. A fost înmormîntat în vechiul cimitir din Năsăud.⁶ Foștii săi elevi au ridicat un monument pe mormîntul

5. Revista istorică, XVI, 1930, nr. 10—12, p. 240.

6. S. S. Birsănescu, *Noua școală normală concepută de Sandu Manoliu*, în „Vremea școlii”, IV, 1931, nr. 7—8, p. 196—199.

distinsului profesor și educator. Profesorul universitar S. S. Bîrsănescu, membru corespondent al Academiei scria : „Prin moartea lui timpurie, atît școala cît și cultura românească pierd nu numai o minte superioară, un spirit cult, animat de planuri idealiste pentru profesoratul și școala lui, dar mai ales un neprețuit pionier al culturii noastre naționale în ținuturile nordice ale Transilvaniei. Să nădăjduim însă că opera începută de el va fi continuată și că pilda de muncă, idealism și cultură, pe care a dat-o elevilor și colegilor săi va servi acestora ca fecund îndemn la împlinirea datoriilor lor față de școala și nația românească. Ar fi cea mai potrivită răsplătă ce s-ar aduce postmemoriei lui Sandu Manoliu“.⁷

S. S. Bîrsănescu menționează că „Pe lîngă activitatea didactică, Sandu Manoliu a mai avut o însemnată activitate literară conștînd în diverse articole publicate în reviste și ziare și încheindu-se cu „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc“. În această întinsă și valoroasă lucrare, el ne dă studii ca : Năsăudul și viața lui. Din zilele grele ale Preparandiei : Inventarul preparandiei, Petiția pentru înființarea preparandiei. Încercări pentru readucerea preparandiei la Năsăud. Un ales reprezentant al pedagogiei ardelenene : Vasile Petri, Noua școală normală, Un om și o energie Solomon Haliță“.⁸

În Anuarul școlii normale „Vasile Lupu“ din Iași pe anul 1929—1930 directorul acelei școli, S. S. Bîrsănescu elogiază activitatea lui Sandu Manoliu și reproduce studiul „Noua școală normală“, din volumul „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc“.

Primul director al școlii pedagogice de băieți a fost Toma G. Bulat, care în 1926 a fost numit profesor la Universitatea din Iași. La Năsăud a fost și un eminent profesor și un mare animator. Din seria conferințelor ținute la Năsăud de acest distins profesor amintim :

1. Nădejdea școlii (2 octombrie 1924).

2. Însemnătatea și strălucirea istorică a neamului românesc (24 ianuarie 1925).

3. Cartea vieții. (5 octombrie 1925).

4. Viața și pilda înțeleptului Socrate (26 aprilie 1926).

5. Îndemnul firii morale (4 octombrie 1926).

6. Pestalozzi, pedagogul celor necăjiți (17 februarie 1927).

7. Suferința și geniul lui Beethoven (26 martie 1927).

8. Lupta între bine și rău (1 octombrie 1928).

9. Caleidoscop feminin (la serbarea Crucii Roșii).

Sandu Manoliu a reușit să facă la școala pe care a condus-o și o uzină electrică dînd lumină orașului de pe Someșul Mare. Sandu Manoliu a fost și un distins bibliofil. Bogata sa bibliotecă a donat-o școlii normale din Năsăud.

7. S. S. Bîrsănescu, *loc. cit.*, p. 196.

8. S. S. Bîrsănescu, *loc. cit.*, p. 198.

Academicianul C. C. Giurescu⁹ a recenzat anuarul publicat de Sandu Manoliu. După ce amintește câteva studii semnate de Sandu Manoliu, Vasile Bichigean, Virgil Șotropa, Șt. Scridon, precum și datele asupra activității școlii normale din Năsăud, C. C. Giurescu adaugă „Toată lauda se cuvine celor care au alcătuit acest strălucit anuar ; el e și o nouă dovadă de mare pierdere pe care a suferit-o școala românească prin moartea profesorului Sandu Manoliu“.

La Năsăud, primul anuar al liceului de băieți „George Coșbuc“, a apărut în 1867, la patru ani de la înființarea liceului. Anuarul liceului George Coșbuc este cea mai veche publicație periodică din Năsăud.¹⁰ Primul anuar a fost al fostei școli normale de băieți, a fost cel de care ne-am ocupat în aceste rânduri. A apărut și un anuar al fostului gimnaziu de fete, în care Smaranda Nestor, fosta directoare a schițat trecutul Năsăudului, după monografia publicată de profesorul Virgil Șotropa și Dr. Alexandru Ciplea.

9. *Revista Istorică română*, I, fasc. I, 1931, p. 104.

10. Iosif E. Naghiu, *Istoria periodicelor năsăudene*, în „*Solia*“, II, 1937, nr. 7—8—9, p. 19—20.